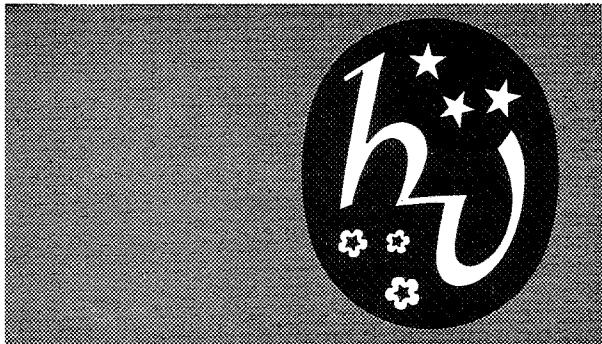

MENS EN WERELD

In Nederland wordt, door de sociale voorzieningen geen schrijnende armoede meer geleden, zoals vroeger. De nadruk valt op schrijnend, want tallozen leven nog op de grens tussen een menswaardig bestaan en gebrek. Maar ook de armsten leven in vrijheid, kunnen zich verplaatsen, kunnen zich opwerken, hun kinderen vliegen uit en zullen het beter hebben dan hun ouders. Maar denkt u eens aan het leven in de vluchtelingenkampen. Veertien jaar na het einde van de oorlog leven tallozen nog in barakken, meer geschikt voor dieren dan voor mensen.

Denkt u eens aan de kinderen, die hun ouders doffer en wanhopiger zien worden, omdat elke hoop op beter vervlogen is. Verjaagd uit hun land, ontworteld en aan de kant gezet en met de zekerheid dat zij daar zullen sterven. Ja, wij weten het wel en de kranten geven gevoelige reportages maar beseffen doen wij het niet. Het moet voor de Hoge Commissaris en zijn helpers wanhopig zijn om te bemerken, dat er uit een wereld die in overvloed leeft niet het nodige komt om de kampen te kunnen sluiten. Oost-Duitsers, Arabieren, Algerijnen, Tibetanen, Polen, Hongaren, Koreanen, zij zullen hun land niet weerzien want er is geen geld genoeg beschikbaar. Het is of de kampbewoners levenslang hebben gekregen.

En dat maar laten doorzien? Wij kunnen, hoe weinig ook en hoe smadelijk eigenlijk, wel iets doen; geld geven voor de vluchtelingen.

Het is niet de bedoeling, dat medemensens zo menonwaardig leven. Als ieder zich iets ontzegt, kunnen velen krijgen wat wij bevoorrecht hebben: een huis, werk, een toekomst.

Kijk naar deze Tibetanen, verjaagd uit hun land. Zij bidden om uitkomst. Wij kunnen daar iets aan doen; geef geld voor de vluchtelingen. Beseft u uw bevoorrechte leven met een dak boven uw hoofd, met werk? Beseft u het werkelijk? Nu, dan is het niet moeilijk om in het vluchtelingenvolk het allernijpendste probleem iets dichterbij een oplossing te brengen.

Geld geven om kinderen, ouders en ouderen te redden uit een put van doffe ellende.

Interessante cijfers

Een onderzoek van het Nederlands Instituut voor de Publieke Opinie, gepubliceerd in *Het Parool* van 27 oktober j.l., over het beluisteren van radio-kerkdiensten heeft interessante gegevens aan het licht gebracht. Er blijkt namelijk in de eerste plaats uit, dat die kerkelijke uitzendingen bijzonder weinig beluisterd worden. Het is natuurlijk altijd moeilijk vergelijkingen te trekken, maar indien men ziet, dat het opgegeven percentage luisteraars van een bekend hoorspel 31 was dan steekt het percentage van zes betreffende luisteraars naar de door de Katholieke Radio Omroep uitgezonden plechtige hoogmis daar wel buitengewoon schraal bij af. Dit vooropstellende moet worden gezegd, dat de uitkomsten voor het Humanistisch Verbond bepaald uiterst verheugend zijn. Het Instituut voor de Publieke Opinie heeft namelijk ook gemeend de rubriek Geestelijk Leven in zijn peiling te moeten betrekken. En welke vergelijkingscijfers komen er dan uit de bus?

Naar de plechtige hoogmis luistert zoals gezegd 6% van de geëquëteerden; de gereformeerde kerkdienst krijgt 5% van het totaal. De humanisten in de rubriek Geestelijk Leven volgen dan onmiddellijk met 4% en worden nog slechts geëvenaard door de zondagavondlezing van de N.C.R.V., die eveneens 4% van de geëquëteerden onder haar luisteraars bleek te hebben. Onder deze percentages blijft de uitzending van het I.K.O.R. van de Heilige Dienst der Mis van de Oud-Katholieke Kerk en de jeugddienst van de Remonstrantse Kerk van de V.P.R.O.

Ofschoon men cijfers als de onderhavige uit de aard van de zaak met een zekere voorzichtigheid behoort te hanteren staat toch vast, dat de humanistische uitzendingen tussen de uitzendingen van de grote kerkgenootschappen een uitstekend figuur slaan. Vast staat al evenzeer, dat wij in onze – op informatie van deskundigen gebaseerde – schattingen van het aantal luisteraars naar de rubriek Geestelijk Leven tot nog toe aan de voorzichtige kant zijn gebleven. Een percentage van 4% geeft immers een totaal aantal luisteraars van bijna 500.000. Wanneer men van dit getal de kinderen en de zeer jeugdige personen aftrekt komt men in elk geval op het altijd door ons genoemde cijfer van 200.000 luisteraars naar de rubriek Geestelijk Leven, waarschijnlijk hoger. Een en ander is ook daarom interessant omdat de minister van Onderwijs in zijn nieuwe radiowet ons uit de ether meent te moeten weren (vandaar de oprichting van de Humanistische Luisterkring). De minister staat op het standpunt, dat er slechts plaats is voor uitzendingen van kerkdiensten en daaronder wordt de rubriek Geestelijk Leven niet geacht te ressorteren. Laat ons hopen, dat de bevindingen van het Nederlands Instituut voor de Publieke Opinie voor de bewindsman nog eens een hernieuwde aanleiding zullen zijn om zijn o.i. niet te rechtvaardigen en

discriminerende visie op het vraagstuk van de uitzendingen van geestelijk karakter alsnog te herzien.

Interessant zijn ook de cijfers over het percentage mannen en het percentage vrouwen, dat de kerkelijke, resp. humanistische uitzendingen pleegt te beluisteren. Terwijl overal het cijfer voor de vrouwen veel hoger blijkt te liggen dan voor de mannen (de plechtige Hoogmis wordt zelfs door tweemaal zoveel vrouwen als mannen gevolgd) blijkt de rubriek Geestelijk Leven zich in precies gelijke mate in de belangstelling van mannen en vrouwen te mogen verheugen. Van de andere cijfers geeft slechts de jeugddienst van de Remonstrantse Kerk een dergelijke uitkomst. Ook dit mag toch eigenlijk nog wel als een verheugende onthulling worden beschouwd.

Roethof

De Humanistische Luisterkring

telde op 12 november 1959:

22.250 leden.

Was u, uw buurman, uw vriend

daar ook al bij?

De cijfers van het NIPO bewijzen, ook als we ze voorzichtig hanteren, dat honderdduizenden Nederlanders belangstelling hebben voor het humanistisch woord in de ether. Dat aantal zou de minister de overtuiging moeten schenken dat hij een niet geringe minderheid van ons volk een recht onthoudt dat kerkelijk Nederland met gulle hand geschonken wordt.

Datzelfde indrukwekkende getal van zeker tweehonderdduizend luisteraars naar de uitzendingen in de rubriek Geestelijk Leven moet ons de overtuiging schenken dat er bij de werving van leden voor de Humanistische Luisterkring nog een onafzienbaar terrein braak ligt.

Van heel dat luisteraarsleger heeft tot dusverre nauwelijks tien procent door zich aan te sluiten bij onze Luisterkring getuigd ons woord in de ether niet te willen missen. Het hangt van onze geestdrift en onze toewijding, van onze volharding af of dit getuigenis zal worden tot een zo krachtig maanwoord dat ook de minister er de oren niet voor sluiten kan. En daarom nogmaals: als uw aanmelding, die van uw vriend en die van uw buurman nog in de pen is gebleven, maak vandaag nog dat verzuim goed!

Uitgave van het Humanistisch Verbond – Verschijnt om de veertien dagen

14e jaargang nr. 23 – 21 november 1959

Kritisch allerlei

Franz von Papen is door paus Johannes XXIII opnieuw tot geheim kamerheer benoemd, een functie die hij tot 1939 reeds bij de vorige paus had vervuld. De nieuwe „Geheimkammerer“, die aanvankelijk vice-kanselier was onder Hitler en later Hitlers ambassadeur in Turkije werd, kent, naar hij zelf verklaarde, paus Johannes reeds uit de oorlogsjaren, toen deze laatste pauselijk nuntius te Ankara was.

Voorzichtigheidshalve heeft het Vaticaan deze herbenoeming getracht uit de publiciteit te houden, wat in zoverre gelukt is, dat de Duitse ambassadeur bij een recente demarche over deze zaak mocht vernemen, dat de benoeming reeds bij decreet van 24 juli was geschied. Wij nemen vooralsnog aan, dat menselijke consideratie de doorslag heeft gegeven bij deze benoeming door paus Johannes, die in 1945 al voor Van Papen in het krijt is getreden, toen deze terecht stond voor het internationale tribunaal in Neurenberg. Maar wij blijven het vreemd vinden, dat dit besluit dan niet, met vermelding van de edelmoedige reden, openbaar werd gemaakt. Het Duitse rooms-katholieke weekblad Rheinischer Merkur schrijft hierover:

„Het besluit is een klap in het gezicht van alle echte en opofferingsgezinde katholieken, die in 1933 aan de ontering, armoede, gevangenschap en zelfs de dood de voorkeur hebben gegeven boven de dienst aan een misdadig regime. De benoeming van Von Papen is het eerbetoon aan een man die een ergernis voor de Duitse katholieken, nog juist gezegd: de grootste ergernis in de geschiedenis van het politieke katholicisme van de jaren '30 geweest is. Hij heeft de tiran Hitler, die hij met lichtzinnige zelfoverschatting de baas dacht te zijn, in werkelijkheid de weg naar de macht vergemakkelijkt, en hij heeft het Derde Rijk – hier zij herinnerd aan zijn activiteit in Oostenrijk – actief gediend, en zich niet alleen passief laten misbruiken.“

Kortom, een op zijn minst merkwaardig heer om in je onmiddellijke omgeving te hebben.

De in Oostenrijk geboren Amerikaan William S. Schlamm, schrijver van het nogal opzienbarende boek „Die Grenzen des Wunders“, heeft dezer dagen met een rede voor de Rhein-Ruhrklub te Düsseldorf voor nieuwe deining gezorgd. Deze man schijnt zich maar moeilijk bij de huidige positie van de Westduitse Bondsrepubliek te kunnen neerleggen en verklaarde, zo lazen wij in een verslag van zijn rede in de Nieuwe Rotterdamse Courant, dat „er op het ogenblik kennelijk geen Duitsers zijn, die de moed hebben de feiten onder ogen te zien en tot actie over te gaan, namelijk Duitsland, de op

één na sterkste mogendheid van het Westen, weer geschiedenis te laten maken. (...) Het enige wat ik kan doen is hen ervoor te waarschuwen, dat zij niet stikken in de slagroom van het economische wonder en hen op te wekken de zeventien miljoen Oost Duitsers en de honderd miljoen anderen in Oost-Europa te bevrijden.“

Schlamm staat op het standpunt, dat men met de Sowjetunie niet kan onderhandelen; met Chroesjtsjow kan men op zijn hoogst spreken zoals men met een schurk zou doen. De Duitsers ondernemen niet genoeg in het belang van hun zaak, zij denken te materialistisch en zijn niet militant genoeg. De Russen moeten worden teruggedrongen tot achter hun grenzen van 1939, eventueel met geweld. Duitsland moet daarbij de gepantserde vuist van het Westen zijn en de Duitsers moeten derhalve verlangen zich sterker te kunnen bewapenen.

„Die Fahnen hoch, die Reihen fest geschlossen...“, u herinnert het zich misschien nog wel... Wij hebben aan militante Duitsers geen al te beste herinnering.

Op die zo bijzonder militante figuren hebben wij het in het algemeen trouwens niet begrepen, niet ten onrechte, als we het volgende verhaal lezen in Socialistisch Perspectief:

„In augustus van het vorige jaar is in de dagbladen de vraag aan de orde geweest of atoomduikboten zonder gevaar in havens konden worden ontvangen. De Deense regering stond niet toe, dat de „Skate“ een Deense haven aan deed, omdat de Deense Atoomcommissie de regering erop had gewezen, dat half Denemarken zou worden verwoest, indien bij een ramp slechts een kwart van de kernenergie uit de duikboot zou ontsnappen. Verschillende marineleiders verklaarden om het hardst dat er echt niets kon gebeuren. De commandant van de „Skate“ verklaarde, dat atoomduikboten de veiligste schepen zouden zijn. De Nederlandse schout-bij-nacht G. B. Fortuyn verklaarde naar aanleiding van het besluit der Deense regering, dat het Deense publiek voor de gek was gehouden en slachtoffer zou zijn van een politieke hetze.“

Thans is er een bericht van het persbureau Reuter uit New York, dat het zusterschip van de „Skate“, de „Nautilus“, op het nippertje aan een ramp is ontsnapt. Bij een marineoefening sprong er een waterslang in de machinekamer. Het aanvaringsalarm trad in werking en alle waterdichte schotten sloten zich automatisch. Desondanks was de commandant bevreesd, dat het water in het compartiment met de atoomreactor zou stromen. Met topsnelheid steeg de „Nautilus“ van 150 m diepte naar de oppervlakte. Het schip sprong daarbij

letterlijk uit het water op. Het kwam op zeer korte afstand van een torpedojager terecht, die men mijlen ver had gewaand. Indien de onderzeeboot in botsing was gekomen met de torpedojager, zouden beide boten, volgens het bericht, vrijwel zeker zijn ondergegaan.

Uit dit bericht kan men opmaken, dat bij de normale vaart van het schip de atoomreactor niet volledig is afgeschermd. De ongewisheid of de waterdichte schotten voor het betreffende compartiment wel hadden gewerkt, vervulde de commandant met zorg. Een achteraf onbeduidend gebleken voorval leidde tot een noodmanoeuvre. Aangezien er per slot niets is gebeurd, aldus het bericht, is aan dit voorval, dat zich in april van dit jaar afspeelde, geen ruchtbaarheid gegeven. Pas nu is er melding van gemaakt in het tijdschrift Parade Magazine. Het gebeurde is echter een aardige onderstreping van de waarde van verklaringen van zelfverzekerdemilitaire leiders, als het de veiligheid van de burgerbevolking betreft.“

Laten wij uit het protestants-christelijk letterkundig en algemeen maandblad Ontmoeting een gedichtje mogen citeren, waarin de heer Jan D. Plenter zijn dominee de volgende raad geeft, „Als je preekt...“:

Als je preekt,
moet je vooral ook genade noemen,
nog vaker dan Paulus.
Maar zeg het dan zo,
dat ieder hoort,
dat genade drie a's heeft,
minstens drie a's:
de a van rollade
gekruid met de a van aubade
tot de aa van Sinterklaas.
En als je preekt,
vergeet je taart dan niet
te garneren met Jezus Christus,
want daar blijft vraag naar
tot je emeritaat.

Commentaar van Johan Winkler in Het Parool: „Echt, u en ik zouden het zo niet durven zeggen, noch in poëzie, noch in proza.“

Onder welke omstandigheden, de Oekraïense patriot Bandera de vorige maand de dood heeft gevonden, zal wel nimmer geheel dui-

delijk worden. Volgens communistische persorganen zou hij vermoord zijn, omdat hij teveel wist van de Westduitse minister van vluchtelingen zaken, door andere bladen – waaronder Elseviers Weekblad – wordt met dezelfde stelligheid beweerd, dat hij vermoord zou zijn op instigatie van Moskou. De Nieuwe Rotterdamse Courant, door Elsevier over haar berichtgeving in deze zaak aangevallen, geeft op die aanval het volgende verpletterende commentaar: „Als wij voor de afschuwelijke keus zouden worden gesteld (communistische persorganen of Elsevier te lezen, zonder dat ons een andere mogelijkheid zou worden geboden, dan zouden wij bedenktijd vragen tot die andere mogelijkheid zich wel zou voordoen. Want wat heeft Elsevier nu geschreven? Elsevier neemt het ons kwalijk, dat wij het overlijden van Bandera hebben gemeld zonder iets te zeggen over een onnatuurlijke dood. Neen, erger, Elsevier meent, dat wij het geval hebben „verzacht“ tot een „vreedzaam overlijden“. Dat „vreedzaam“ is fantasie van Elsevier. Ons eerste bericht liet de doodsoorzaak in het midden, zulks overeenkomstig het van een persagentschap ontvangen bericht. Zo gaat dat bij een dagblad. En het persagentschap heeft aanvankelijk waarschijnlijk ook niet geweten dat er iets meer – wat dan ook – achter Bandera's dood zou kunnen zitten. Maar Elsevier verbindt er een verdere fantasie aan: de hand van Moskou reikt zo ver, „dat zelfs een redactietafel te Rotterdam niet buiten dat bereik gebleven schijnt...“

(...Wij vragen ons af,) wat Elseviers Weekblad met zijn even perfide als belachelijke insinuaties eigenlijk wil. Het jachtseizoen is open. Laat de redactie van Elsevier maar eens de polder in of de hei op trekken. Als zij de ketterjacht vervangt door normale, eerlijke jacht, zal zij ook van wat frisse lucht kunnen genieten. Die heeft zij hard nodig.

En wat die Moskouse hand betreft, de „rooie rothonden“ van Siebe ontbreken er nog maar aan, al vrezen wij dat ook die uitstekend zullen gedijen in het klimaat dat momenteel Nederlands grootste „opinie“-blad beheerst. Helaas...

Sprak hij zachtjes

In een land waar altijd vrede is, en men geen oorlog wil voeren, of leven op leven en dood, in het land waar een wijze kinderdroom tot het leven is geroepen: – een bloem leeft in het kind; en een kind leeft in de mens; en een mens leeft in dieren en bloemen –; sprak zacht de kleine schilder Rousseau, sprak hij zachtjes, met de ogen van een kind.

Uit: Johan van der Bol, De vogel in de wachtkamer, Amsterdam (De Beuk) 1959

Gedetineerden spreken

Enkele jaren geleden heeft dr. R. Rijkse, hoofd van het studie- en voorlichtingscentrum van het departement van Justitie, op een studiedag van het Nederlandse Gevangeniswezen opgemerkt, dat in de jaren na de tweede wereldoorlog van alle kanten aandacht wordt besteed aan de behandeling en bejegening van gedetineerden, maar dat zij zelf tot deze gesprekken geen bijdrage leveren.

Deze overweging heeft hem ertoe gebracht het boek „Meningen van gedetineerden over de strafrechtspleging” samen te stellen, waarin ruim 900 gedetineerden hun visie ontwikkelen op de bejegening die zij ondervinden van alle mogelijke instanties van de strafrechtspleging. Het boek werd wel gedrukt, maar niet in de handel gebracht, omdat het ministerie van justitie het beter oordeelde het eerst ter vertrouwelijke kennisgeving toe te sturen aan omstreeks vijfhonderd Nederlanders, die op de een of andere wijze bij de strafrechtspleging betrokken zijn, met verzoek hun oordeel kenbaar te maken.

Nu is het met deze vertrouwelijke publikatie gegaan, zoals met vrijwel alle vertrouwelijke zaken. Dezer dagen begon het dagblad „Parool” er aandacht aan te besteden en toen het zover was volgden andere dagbladen. De minister van Justitie heeft daarna het vertrouwelijk karakter van het boek opgeheven. Het is ter beschikking gesteld van al die journalisten, die er over willen schrijven en te zijner tijd zal deze uitgave van Van Gorcum te Assen in de boekhandel te koop zijn.

Bijzonder prettig is, dat dr. Rijkse zich, blijkens het „Parool” van 7 november 1959, in het geheel niet boos toont over de drie zeer uitgebreide beschouwingen van deze krant. De deining die deze artikelen veroorzaakt hebben juicht hij zelfs toe, mits het een constructieve deining blijft. Hier spreekt de bewogenheid van een insider, die meent te kunnen zeggen, dat de onbarmhartige kritiek van de gedetineerde op feiten berust. „De meeste klachten zijn ongetwijfeld juist.” En wat nog belangrijker is, de gevolgen zijn al merkbaar.

Nu moet hier eerlijkheidshalve aan worden toegevoegd, dat enkele tijdschriften het „Parool” reeds waren voorgegaan.

In het Tijdschrift van Strafrecht, aflevering 4-1959, schrijft mr. B. van der Waerden een uitvoerig artikel naar aanleiding van dit boek, waarin hij aandacht besteedt aan de bejegening in engere zin, „zoals deze begint bij de vervolging door het openbaar ministerie en eindigt met de uitspraak over schuld en sanctie.” „Zeker is,” aldus mr. v. d. Waerden, „dat de verdachte bijzonder gevoelig is voor stijl en sfeer van de zitting. Hoewel wij overtuigd zijn, dat zulke — op zichzelf betreutswaardige — inbreuken op waardigheid en decorum als het door rechters tijdens de zitting „met elkaar fluisteren en lachen”, „de krant lezen”, „zitten slapen” enz. enz. tot de hoge uitzonderingen behoren, leest en hoort men zulke klachten betrekkelijk vaak achteraf van degeen, die terecht stond. Dit toont de diepe indruk aan, welke zulke fouten op de verdachte maken.” „Men kan de vraag stellen,” merkt mr. Van der Waerden op een andere plaats op, „of het wel zin heeft, zich druk te maken over de bejegening, waar vele delinquenten om hun innerlijk een zo dikke korst van onverschilligheid en weerbarstigheid hebben op schijnen te hebben, dat het hun totaal niet raakt, hoe zij worden tegemoetgetreden. Als niet-deskundige durf ik niet te onderscheiden tussen schijn en wezen op dit gebied, maar wel durf ik uit ervaring te zeggen, dat soms ook bij de meest „verharde” misdadiger een verrassende gevoeligheid aan de dag treedt voor de bejegening van mens tot mens, als de juiste snaar wordt aangeroerd of — andersom — een oude wond wordt opengereten.” Zo oordeelt een rechter over dit boek.

Maar, ook de psychiater heeft gesproken. In het Tijdschrift voor Strafrecht, aflevering 5-1959, wijdt prof. dr. D. Wiersma een beschouwing aan de zoveel deining veroorzakende publikatie, en uiteraard handelt hij daarbij over het aandeel van de psychiater in de strafrechtspleging, een aandeel waarover de gedetineerden vernietigende opmerkingen hebben gemaakt.

„Nu kan men,” merkt prof. dr. Wiersma op, „als de legendarische struisvogel, proberen, zich van deze vraag af te maken, door te stellen, dat het oordeel der onderzochten niet objectief kan zijn en dat het *dus* onjuist moet zijn.” „Maar,” om met Albert Verwey te spreken, „dit is een dwaas, onredegevend dus!” Toegegeven kan worden, dat het oordeel der hedendaagse onderzochten althans ten dele voortspuit uit weer een ander wantrouwen dan wij zo straks zijn tegengekomen: het wantrouwen nl., dat in de psychiater iemand ziet, die er op uit is, zoveel mogelijk delinquenten ter beschikking van de regering te doen stellen en zo voor onbepaalde tijd van hun vrijheid te beroven. Voor niets is de huidige preventief gedetineerde zo bang en deze vrees en dit wantrouwen doen aan de objectiviteit van zijn beoordeling ongetwijfeld geweldige afbreuk. Maar daaruit volgt niet, dat de tekortkomingen waarvan hij het psychiatrisch onderzoek beticht, per se onwerkelijk zijn. Een subjectief oordeel is nu eenmaal niet altijd onwaar. Er is weinig kennis van psychologie voor nodig, om dit te weten en in te zien. Wij zullen er dus goed aan doen, de „meningen van gedetineerden over de strafrechtspleging”, ook op het gebied van het psychiatrisch onderzoek, ernstig op te nemen.”

In het maandblad voor Berechting en Reclasering van oktober 1959, wijkt de psychiater R. Fentener van Vlissingen in zijn oordeel niet af van dat van prof. Wiersma. Citaten zullen wij u verder besparen, omdat wat wij naar voren brachten voldoende lijkt om het in de redactie van „Parool” te waarderen dat aan het boek van dr. Rijkse zoveel aandacht heeft besteed.

Ook de geestelijke verzorging, waarbij sedert vijf jaar het Humanistisch Verbond betrokken is, krijgt zijn plaats. Het is bijzonder verleidelijk om, naar aanleiding van hetgeen „Parool” publiceert, daar uitvoerig aandacht aan te besteden. We zullen dat niet doen en volstaan met een enkele opmerking. Blijkbaar schreef een gedetineerde: „Officieel is ook bezoek toegestaan van de humanist. Eerst echter komen de dominee en de pater, die proberen je met alle middelen terug te houden van het humanisme. Ook de directeur bemoeit er zich soms mee.” En een andere gedetineerde: „Alhoewel opgegeven geen geloof te hebben, werd mij voorgehouden bezoek te moeten ontvangen van dominee of pater en na veel aarzeling kwam eindelijk het Humanistisch Verbond aan de beurt.”

Het is te wensen, dat bij een verdere bezinning op de bejegening van de delinquent de positie van de geestelijke verzorging, met name de humanistische geestelijke verzorging, niet buiten beschouwing blijft. Ten minste twee vragen dringen zich op. In de eerste plaats, of het wel juist is, dat voor de geestelijke raadsliden de huidige beperkende bepalingen, ten aanzien van het opnemen van contact met gedetineerden, die weliswaar in hun bewegingsvrijheid beknot zijn, maar die in geestelijk opzicht vrije mensen blijven, worden gehandhaafd en in de tweede plaats, of de achterstelling van het Humanistisch Verbond niet remmend moet werken op het ontstaan van goede menselijke verhoudingen in de gestichten tussen allen die bij de uitvoering van de geestelijke verzorging betrokken zijn, met name tussen de vertegenwoordigers van de verschillende vormen van geestelijke verzorging, die elkaar zo gemakkelijk zouden kunnen vinden in hun gezamenlijk verlangen een mede-mens te dienen en te behoeden voor het steeds verder om zich heen grijpende sociaal-nihilisme.

Afgaande op de publikaties in „Parool” etc. lijkt de conclusie gerechtvaardigd, dat het boek van dr. Rijkse een uitermate belangrijk document is. Met het schilderen van celmuren en het opruimen van de afschuwelijke tonnen, hoe belangrijk op zichzelf ook, tasten we de grondklacht van de gedetineerden niet aan. De vraag, die de gedetineerden ons stellen is, of zij, ondanks het feit dat zij zich aan strafbare feiten hebben schuldig gemaakt, nog als mens kunnen worden beschouwd en bejegend. Het boek van dr. Rijkse stelt primair de vraag naar onze visie op de mens. Het is een vraag van levensovertuiging en daaruit voortvloeiende levenshouding. En dan wil het ons voorkomen, dat de gedetineerde op de volle belangstelling van de humanist mag rekenen.

De verbondenheidsgedachte, als uitdrukking van onze onbeperkte wil tot communicatie, tot werkelijke solidariteit tussen mensen, is in het moderne humanisme een uitermate belangrijk uitgangspunt. Waar die gedachte niet meer werkt, begint de onverdraagzaamheid, de inquisitie, het concentratiekamp, de on-menselijkheid.

„Zo leidt,” merkt Van Praag op in zijn brochure Modern Humanisme, „de bezinning op het wezen van het mens-zijn tegelijk tot de erkenning van een typisch menselijke verbondenheid, want daardoor is de ander (ook de gedetineerde; G. R. G.) niet alleen mede-wezen, maar ook mede-mens.” Niet omdat die ander zich altijd op zo’n aantrekkelijke wijze aan ons voordoet, maar om de waarde die hij vertegenwoordigt. Niet om zijn tekorten, maar met die tekorten.

Wanneer wij er niet in slagen de ernstige klachten van de gedetineerden te benaderen vanuit een mens-visie waarin dit element een centrale plaats heeft gekregen, zullen verbeteringen, die ongetwijfeld zullen volgen, geen wezenlijke verbetering zijn. Daarmede is dan noch de gedetineerde, noch de maatschappij gediend.

G. R. G.

Teleurstellende Belcampo

Bij talloze Nederlanders roept de naam *Belcampo* het beeld op van gewaagde, speelse fantasieën, vaak met een warme ondertoon. In die fantasieën was Belcampo uniek in de Nederlandse letteren, of hij nu, rijdend op het stokpaard van zijn verbeelding, zijn zotte situaties ad absurdum door-denkt (de Driesprong) of een verhaal vertelt dat evengoed echt gebeurd kan zijn (Amsterdam), zijn gevoel voor humor en zijn doorzicht van de menselijke aard garanderen ons steeds een fris, boeiend verhaal.

Belcampo van wie men zegt dat hij tijden zwijgt, schrijft, overweegt en herschrijft voor hij een boek laat uitgeven, heeft, kort na de verschijning van zijn verzamelde „Fantasieën” bij *Kosmos* een nieuwe bundel uit laten geven: „*Tussen Hemel en Afgroond*”.

Wij mogen niet verhelen dat het boek ons teleurstelde, al is het moeilijk te analyseren waar Belcampo gefaald heeft. In enkele gevallen is het gegeven het verhaal beslist niet waard (Het geheim van de reiger en De derde dag). Maar is het dat wel in Oost West of De gelijkenis van het verloren been? Toch maken deze verhalen de bundel goed. Met eenzelfde euvel behept zijn de verhalen Avontuur in Amsterdam en Uitvaart: een brede, joyeuze opzet en een slot dat de indruk maakt van een gekleurde vlek op een wit vel papier. Eigenlijk beloofde de schrijver meer dan hij gaf. Zonderling genoeg, is Avontuur vervelend, Uitvaart zeldzaam boeiend. Het grootste bezwaar van dit boek is dat men het niet gauw zal herlezen; men kent het verhaal, men weet genoeg.

Herlezen zal men zeker *De zwerftocht van Belcampo* waarvan bij *Kosmos* nu de vijfde druk is verschenen. Wij onthouden ons van een bespreking van dit reeds twintig jaar oude boek, maar bevelen het aan bij allen die Belcampo willen genieten.

R. W. D.

Literatuur en dictatuur

*„Ik houd niet van mensen, die onverschillig staan tegenover de waarheid.”
Dr. Zjiwago*

Literatuur en dictatuur verdragen elkaar slecht. De geschiedenis bewijst het vele malen. De Chinese keizer Sje Hwang-ti (plm. 250 v. Chr.), die alle hem onwelgevallige wijsgerige geschriften liet verbranden, was wellicht de eerste maar zeker niet de laatste bestrijder van het gedrukte vrije woord. Na hem zijn er velen gekomen, die de „ontaarde” kunst en de volgens hen even „ontaarde” denkers en schrijvers monddood poogden te maken. Vooral werd de positie van de kunst en de bellae litterae (schone letteren) vaak hachelijk wanneer zij haar ivoren toren had verlaten en haar bekommernis om „la condition humaine” zich ook uitstreckte tot sociale misstanden, onmenselijkheid en verdrukking van de vrije persoonlijkheid, wanneer zij zich, zoals dit heet, „engageerde”. Soekarno heeft met zijn „geleide democratie” een nieuw merkwaardig begrip ingevoerd, „geleide literatuur” is al een oud fenomeen.

In de totalitaire staat, zoals wij die in de twintigste eeuw kennen, worden meer en minder „subtiele” middelen gebruikt om de literatuur en de literatoren te „leiden”. Deze middelen variëren van een hoog honorarium met landhuis tot een verblijf in een „heropvoedingskamp”. De contradictie tussen de in vrijheid wortelende literatuur en de geest van de dictatuur laat zich echter niet verdoezelen, ook niet met schone frases over „de dienende taak van de kunstenaar”. Immers de literatuur heeft een *doel in zichzelf* zoals alle kunst. De pionier van de moderne schilderkunst, de Rus Kandinsky, heeft dit nadrukkelijk erkend in deze uitspraak: „De natuur schept vormen voor haar doel; de kunst andere voor het hare”. In de totalitaire staat is echter alles *middel*. De kunst is een politiek middel, evenals de individuele mens slechts een middel is voor het bereiken van de doeleinden van de collectiviteit. Daarom moet Pasternaks Dr. Zjiwago ook tot de conclusie komen, dat de totalitaire staat „een leugenachtige gemeenschap is, waarin alles in het politieke vlak wordt getrokken”.

„Tyrannie van politiek over kunst is nu eenmaal de dood van alle werkelijke kunst”, heeft Du Perron reeds vóór de oorlog opgemerkt. Hij was in deze overtuiging nog gesterkt door een bezoek, dat hij in 1935 bracht aan het antifascistische „Congres ter verdediging der cultuur”. Onder de Russische vertegenwoordigers vielen twee sprekers op: Babel en Pasternak.

Du Perrons kritiek

In zijn bundel essays „In deze grootse tijd” schrijft Du Perron, na enige kritiek op de Russische kunstenaars op het congres, over Pasternak (pag. 33):

„Onder de Sovjet-vertegenwoordigers één verrassing, die op de laatste avond te voorschijn kwam: het optreden van Babel en Pasternak. In de eerste plaats vreemd, daarna inderdaad neurastenisch aandoend, was de laatste, zijn grote reputatie waardig, en eenvoudig hartveroverend zoals hij sprak, ongezoekt en niettemin verward, een Buster Keaton met onmiskenbare inhoud, maar die deze inhoud hier niet geven kon en dus alleen suggereerde met af en toe een dichterlijke paardezucht.”

Reeds toen had Du Perron dus de kwaliteiten van deze kunstenaar onderkend, ook al onthield hij zich (kon men anders van Du Perron verwachten?) van dithyramben. Veelzeggender nog is de conclusie waartoe Du Perron elders in het boek komt:

„De politiek,” zegt hij (pag. 207) „is een verschijnsel waaraan men niet meer schijnt te kun-

nen ontsnappen. Indertijd soms krachtig hulpmiddel voor de bouw van een zekere literatuur (ik denk nu aan sommige meesterwerken van Balzac), lijkt zij langzamerhand onbeperkt heerseres geworden; gevolg: een stortvloed van aktuele, langdradige of haastig een kollektief onderwerp behandelende romans, bastaardgenre tussen reportage en literatuur, of erger nog, tussen leerboek en literatuur; kortom, geknechte, vervalste, onvolwaardige kunst. Nagenoeg de hele Sovjet-literatuur bestaat uit dit soort boeken, met de vlotste en handigste leverancier, de heer Ilja Ehrenburg, voorop. Wat in Rusland werkelijk talent heeft, wat de naam kunstenaar verdient: de proza-schrijvers Babel en Olésja, de algemeen als grootste levende dichter erkende Pasternak, schrijft steeds minder, of zwijgt. Niettemin is de Russische literatuur rijk, vergeleken met die in de fascistische landen. Slotsom: „dit is nu eenmaal geen tijd voor literatuur”. Als de politiek werkelijk iedereen opeist, kiest de ware kunstenaar volstrekt tussen politiek en kunst. Maar de tyrannie van politiek over kunst, van de gendarmerie over vrijheid van uiting, is nu eenmaal de dood van alle werkelijke kunst...”

Zij „verdwenen”

Tot zover Du Perron. Sinds het congres, dat Du Perron bijwoonde, zijn vele jaren voorbijgegaan. Babel ging dezelfde weg als Boris Pilnjak, hij „verdween”. Niemand heeft ooit meer iets van hem gehoord. Vermoedelijk is ook hij in een concentratiekamp omgekomen. Babel evenmin als Pilnjak kon zich geestelijk aanpassen in de geregementeerde Sowjet-maatschappij, die dichters als Jessenin en Majakowsky tot de zelfmoord had gedreven.

De totalitaire maatschappij heeft geen plaats voor dergelijke vrije geesten. Ook Isaak Babel kon zich geen blijvende „place in the sun” verwerven. Het leven van deze Joodse schrijver heeft een tragisch verloop gehad. Reeds onder het tsaristisch regime had hij van vervolging te lijden: Als Israëliet kreeg hij moeilijkheden met de politie omdat hij zich in het voor Joden verboden St. Petersburg wilde vestigen. Vele Joden hebben, mede door de druk waaronder zij onder het tsarisme leefden (met denke aan de voortdurende dreiging van pogroms), zonder bedenkingen de zijde van de bolsjewiki gekozen. Zo ook Babel. Hij schreef een boek over de burgeroorlog, getiteld „Rode Cavalerie”. Zijn onafhankelijke persoonlijkheid maakte een botsing met de machthebbers van het Kremlin echter onvermijdelijk. Pasternak heeft Babel en Pilnjak overleefd, niet dank zij maar ondanks zijn werk, dat het stempel van een zeer bijzondere persoonlijkheid draagt. Gelukkig is hij niet de enige levende Russische schrijver van groot formaat. De dichteres Anna Achmatowa, de schrijver Joery Oljesja (in het Nederlands verscheen zijn novelle „Afgunst”) gaan, evenals Pasternak, hun eigen weg, afkerig van alle clichéliteratuur. Natuurlijk zijn er nog meer belangrijke auteurs te noemen. Ik denk hier in de eerste plaats ook aan Michail Sjolochow, die in zijn „De stille Don” een meesterwerk schreef, waarmede hij in de voetstapen van Tolstoj („Oorlog en Vrede”) treedt. Van zijn boek „Het lot van een mens” werd een aangrijpende film gemaakt. Met de conclusie, dat deze schrijvers de traditie van de grote negentiende-eeuwse Russische literatuur verder voortzetten, is zeker niet te veel gezegd.

Weinig geluk...

Onlangs verklaarde Pasternak bezig te zijn met een toneelstuk, dat speelt in de vorige eeuw ten tijde van de opheffing van de slavernij in Rusland. Hij voegde er echter aan toe niet te ver-

BORIS PASTERNAK
gaat toch zijn eigen weg...

wachten, dat dit stuk hem veel meer geluk zou brengen dan zijn Dr. Zjiwago. Is het een wonder? Er ligt weinig geluk op de weg van een revolutionair van de geest, die het, zoals Pasternak, waagde het levensklimaat in een totalitaire staat onbarmhartig te analyseren en te kritiseren. Voor ons lijkt geestelijke vrijheid soms een alledaagse vanzelfsprekendheid. Alsof deze vrijheid niet steeds verdedigd moet worden! Pasternaks landgenoot Berdjajew heeft ons gewaarschuwd: „Het zou verkeerd zijn te geloven, dat de doorsnee-mens de vrijheid liefheeft. Nog minder juist zou het zijn, te menen, dat de vrijheid een gemakkelijke zaak is. De vrijheid is moeilijk. Gemakkelijker is het in slavernij te blijven.”

Deze regels herinneren aan „De legende van de groot-inquisiteur” van Dostojewsky. De groot-inquisiteur laat Christus bij zijn terugkomst op aarde in de gevangenis werpen, want de kerk schenkt de zwakke mens wat Christus hem niet geeft en ontslaat hem van een ondragelijke vrijheid zonder zekerheid en geeft de mens wat hij verlangt: „Wat gij gedaan hebt, hebben wij verbeterd en het opgebouwd op het wonder, het geheim en de autoriteit” zegt de groot-inquisiteur tot Christus. Reeds Dostojewsky doorzag „the fear for freedom” (Fromm). Hoe moeilijk de vrijheid is en met welke nauwlettendheid de moderne groot-inquisiteurs de individu tegen deze vrijheid „beschermen” heeft niet alleen Pasternak ervaren, maar ook velen in en buiten Rusland, die nieuwe en andere wegen gingen dan de traditionele. Aanpassing in onvrijheid noch de vlucht leken Pasternak een oplossing. Voor hem, die eigen wegen zoekt, biedt het leven geen gemakkelijke, eenvoudige cliché's, geen richtlijnen, die voor iedere situatie gelden. In een gedicht van 1932 schrijft Pasternak:

*„Ik ben geworpen in het leven dat de generaties in de stroom der tijden draagt.
En het patroon van mijn bestaan te snijden is moeilijker dan water knippen met een schaar.”*

Tóch een baken!

Voor welke bewust levende mens in deze tijd geldt dit woord van de dichter niet? Maar is er in deze moderne wereld met haar anachronistisch-primitieve machtsdrift geen enkel baken, dat ook voor de dichters en denkers in de totalitaire landen nog licht verspreidt? Pasternak heeft zelf

Vervolg op pag. 5

Het congres van Humanitas

In het nog gloednieuwe Rijnhotel te Rotterdam heeft de Nederlandse Vereniging voor Maatschappelijk Werk „Humanitas” op 31 oktober en 1 november 1959 haar tweejaarlijks congres gehouden. Het was in vrijwel alle opzichten een goed congres. Goed bezocht, goed georganiseerd en een reeks van discussies op goed niveau en met voldoende diepgang om ook de bezoekers, die niet zo op de hoogte waren van de problemen welke aan de orde kwamen, toch in redelijke mate te boeien. En dan tenslotte de korte, wel-doordachte en zeer zuiver gestelde inleiding van de heer Ph. H. van Praag, adjunct-directeur van de Sociale Academie te Amsterdam, welke het congres in feite afsloot met een nieuwe opening. Een opening tot een bezinning op de problematiek van het samengaan tussen beroepskracht en vrijwilliger in het maatschappelijk werk, een bezinning bovendien op de betekenis van het maatschappelijk werk als activiteit voor degene die maatschappelijk werk verricht.

In zeker opzicht sloot de inleiding van Ph. H. van Praag nauwkeurig bij de openingsrede van de voorzitter, mr. dr. J. in 't Veld, aan. In die openingsrede immers wees In 't Veld met nadruk op de strijd om de vrijheid van de menselijke geest in een wereld, die deze vrijheid steeds meer belaagt en de betekenis welke het maatschappelijk werk binnen het raam van deze strijd kan en ook moet hebben. Wanneer Ph. H. van Praag er dan op wijst, dat het verrichten van maatschappelijk werk door de beroepskracht met zijn methodieken en wetenschappelijke fundering en door de vrijwilliger met zijn medemenselijkheid en doorleefde verbondenheid noopt tot een voortdurende bezinning op de eigen plaats in deze wereld, dan is de basis, welke aan beide opvattingen ten grondslag ligt, duidelijk gelijkvormig.

Andere naam

Tussen de openingsrede van de voorzitter en de „slot-inleiding” van Ph. H. van Praag is er voor Humanitas een belangrijke beslissing gevallen, welke niet mag worden misverstaan nl. de naamsverandering. Voortaan zal Humanitas heten: Nederlandse Vereniging voor Maatschappelijk Werk „Humanitas”, terwijl in art. 2 der Statuten de doelstelling van de Vereniging opnieuw en naar wij menen duidelijker werd omschreven. Men mene overigens niet, dat met de naamsverandering Humanitas haar grondslag buiten boord heeft gezet. Uit de discussies bleek meer dan duidelijk, dat tussen de voor- en tegenstanders van de naamsverandering geen verschil van mening bestond en bestaat over de intentie van de vereniging als zodanig, over het waarom van het maatschappelijk werk. Evenmin bleek er enig verschil van inzicht te bestaan over het waartoe van het maatschappelijk werk. Wanneer wij het

Vervolg van pag. 4

door zijn houding, zijn intellectuele eerlijkheid, door zijn streven zijn geestelijke onafhankelijkheid als kunstenaar te bewaren, een antwoord op deze vraag gegeven. Toch is hiermede niet alles gezegd. Ergens schrijft Pasternak, dat naastenliefde „de hoogste vorm van levende energie” is. Dante, de eenzame banneling en Tolstoj, de onbevredigde zoeker, waren tot hetzelfde inzicht gekomen. Tolstoj stelt in zijn „Oorlog en Vrede” de menselijke waarden van goedheid en waarheid tegenover de zinloze machtsontplooiing door de heersende potentaten, die in wezen niet meer zijn dan gedrevenen, marionetten, voortbewogen door de onpersoonlijke krachten van de wereld-historie. „Naastenliefde is de hoogste vorm van levende energie”. Het is het getuigenis van een dichter en een door leed gerijpt mens. *P. Krug*

goed hebben verstaan, dan waren de voorstanders er voornamelijk op uit door middel van de naamsverandering de zaken principieel zuiver te stellen, waarbij men soms met heel knappe betogen argumenten vond uit de eigen aard van het maatschappelijk werk, uit een antropologische bezinning op het maatschappelijk werk en uit praktische overwegingen. Het hoofdbestuur kwam tenslotte met een nieuw voorstel, waarop men zich na een nachtje slapen kon verenigen. Het betekende in feite een beslechting van een woordenstrijd over zaken, waar men het in principe over eens was.

De bestuursverkiezing leverde geen moeilijkheden op: door het aftreden van enkele bestuursleden, die zich niet herkiesbaar konden stellen, kwamen er precies voldoende open plaatsen om de overige bestuursleden te herkiesen en de kandidaat gestelde nieuwe bestuursleden hun plaatsen in het hoofdbestuur te geven.

Een bron van veel discussie vormde het verzoek van het hoofdbestuur tot machtiging om het overleg over een samenwerking met het Humanistisch Verbond en de Vrije Gedachte inzake de A. H. Gerhardstichting verder te voeren en beslissingen ten aanzien van deze samenwerking te nemen op basis van enkele gegeven richtlijnen. Maar ook hier bleek het congres bereid het hoofdbestuur te volgen.

Erelid benoemd

Erg rijk aan ere-leden is Humanitas (nog) niet. Hoe kan dit anders. Maar daarom was het des te prettiger, dat het voorstel van het Hoofdbestuur om bij zijn aftreden als hoofdbestuurslid de heer F. H. W. Vliegen uit Haarlem tot erelid te benoemen met een krachtig applaus werd begroet. De heer Vliegen, telegrafisch van dit congresbesluit op de hoogte gesteld, berichtte nog tijdens de zitting, dat hij deze benoeming gaarne aanvaardde.

Heeft het zin u hier te vertellen, dat de uitgebrachte jaarverslagen na enkele op- en aanmerkingen door het congres werden goedgekeurd?

Heeft het zin om hier een aantal besluiten te noemen, die ten aanzien van enkele zaken werden genomen, zoals wijzigingen in het huishoudelijk reglement, de vormgeving van de jaarverslagen, de leesbaarheid van het orgaan „Van Mens tot Mens”, enz.

Wij menen van niet. Wie hiervan kennis wil nemen kan wellicht beter het Centraal Bureau van Humanitas, J. W. Brouwersstraat 16 te Amsterdam, verzoeken inzage te mogen hebben van de nummers van het kaderorgaan „Humanitas” en „Van Mens tot Mens”, omdat hier stellig uitvoeriger op het gebeuren tijdens de congreszittingen zal worden ingegaan.

Misschien is het beter dit artikel te besluiten met een greep uit de openingsrede van mr. dr. J. in 't Veld, waar hij zegt: „het (Westen) zal moeten tonen dat een samenleving, die het aandurft met de vrijheid, met het laten van ruimte voor vrije ontplooiing van de menselijke geest en voor persoonlijk initiatief, sterker is dan een samenleving, voor welke het hoogste ideaal is, dat de mens zich schikt in het systeem. Dat betekent echter, dat wij gezamenlijk hebben te bouwen aan deze samenleving. Haar innerlijke kracht kan slechts steun vinden in een sterk beleefd persoonlijk verantwoordelijkheidsgevoel, zowel naar binnen tegenover zichzelf als naar buiten tegenover de gemeenschap. In het aankweken en versterken van dit tweeledige verantwoordelijkheidsbesef heeft het maatschappelijk werk een belangrijke functie te vervullen. De kans hierin te slagen zal evenwel groter worden, als de instellingen welke zich op dit terrein bewegen, niet geïsoleerd staan, maar haar wortels vinden in een bodem, die het geestelijk voedsel levert.” *L. J. Dijkers*

Honderd gulden is één kinderleven

Jij hebt:

*twee zwarte ogen
twee vuile oren*

*een gezicht zonder glimlach
een voet zonder schoeisel
een maag zonder eten*

*de hemel als dak
de koude als deken
als leider de honger*

*kind –
vluchtelingenkind –*

Ter nagedachtenis aan hen, die zullen sterven wanneer niet genoeg geld wordt gestort op giro 250.000, ten name van „Hulp aan Algerijnse vluchtelingen” te Hilversum.

Steunfonds

Praktisch Humanisme

Vorige verantwoording: f 18.799,54.

Ontvangen in de periode van 2 oktober 1959 tot 1 november 1959: G. J. L. te L. f 4,50; C. R. te V. f 5,-; A. S. W. H. te H. f 10,-; A. B. v. G. te W. f 10,-; A. G. E. te R. f 10,-; M. J. M. te E. f 10,-; H. H. te G. f 15,-; J. H. P. C. te A. f 50,-; L. D. te V. f 5,-; G. M. S. te O. f 1,-; M. C. S. te C. f 1,-; A. M.-S. te A. f 5,-; N. E. v. C. te A. f 10,-; G. T. 's H. te M. f 5,-; Ch. D. M. D. te A. f 25,-; A. K. te N.N. f 4,60; J. F. H.-v. D. te W. f 2,-; P. L. te M. f 10,-; E. v. R. te D. f 12,-; D. J. W. te H. f 25,-; J. A. N. te H. f 25,-; W. R. L. A. f 72,50; E. B. te B. f 50,-; L. A. B. te B. f 10,-; P. G. J. B. te A. f 2,50; Gew. Geld. H.V. f 10,-; P. K. v. M. te H. f 10,-; N. S. te R. f 10,-; H. M. v. d. G.-K. te U. f 10,-; N. B. H. te G. f 10,-; J. J. O. te V. f 100,-; E. v. R. te D. f 5,-; J. B. E. te A. f 10,-; E. C. S. te U. f 25,-; Tj. B. te A. f 25,-; G. B. te D. f 1000,-.

Totaal: f 20.394,64.

Toen het bestuur van het Steunfonds in zijn huidige samenstelling zes maanden geleden systematisch ging werken keek menigeen meewarig. De Verbondsleden brengen al zulke grote offers dat van hen niet veel te verwachten is, meenden zij, de buitenkerkelijke niet-Verbondsleden zijn voor het praktische werk van het Verbond niet warm te krijgen.

Op dergelijke pessimistische redeneringen past maar één antwoord en dat is: „Doen!”

Het Steunfonds kwam op gang en misschien klaren de gezichten van de pessimisten op nu zij kennis krijgen van de resultaten.

Is het bestuur van het Steunfonds tevreden? Ja! Voldaan? Neen! Dat is het pas wanneer er nog eens f 20.000,- bij komen. Is dat mogelijk in de nog resterende maanden van 1959? Ja, wanneer allen die iets of veel te geven hebben hun bijdrage nog vandaag storten op postrekening 14632 van de Hollandse Bank-Unie N.V., Den Haag, t.g.v. Steunfonds Praktisch Humanisme,

De mens achter het masker

Een titel moet men nooit te zwaar nemen, en ik wil dadelijk toegeven, dat niet alle stukken, waarover ik in dit eerste toneelpraatje van dit seizoen iets wil zeggen, zich onder dit opschrift laten vangen. Maar de twee belangrijkste toch wel: *De dag van Talavera* en *Een staatsman van verdienste*.

Voordat ik daarover schrijf, enkele woorden over een grapje, een teleurstelling en een bevestiging.

Het grapje – daarmee bedoel ik Vetermans bewerking van Aristophanes' *Lysistrata*, waarmee het Rotterdamse gezelschap de grondige verbouwing van de Rotterdamse schouwburg vierde. Zolang deze vrouwenstaking ter wille van de vrede niet meer wou zijn dan een gepeperd grapje, was het aardig, zij het niet bijzonder geestig. Er schijnen mensen geweest te zijn, die duchtig gechoqueerd waren door het toneelgebeuren, wat mij betreft had het best „erger” mogen zijn, als het dan tevens maar geestiger was geweest. Maar zodra Vetermans poging om „lachende de waarheid te zeggen” nadrukkelijker werd en zijn rijmen een docerend karakter kregen, werd het een hachelijke zaak. In de speelse regie van Ton Lutz werd het door een stoet van jonge vrouwen en enkele mannen fleurig gespeeld. Maar de erepalm werd weggedragen door een andere vrouw: Coba Kelling.

Een teleurstelling werd voor mij het stuk, waarvan men mij voorspeld had, dat het mij bijzonder zou interesseren: *Biedermann en de brandstichters* van Max Frisch. Ik heb er enthousiaste recensies over gelezen en ook mensen gesproken, die verklaarden genoten te hebben. Ik moet bekennen dat dit beroep op onze gemeenschappelijke verantwoordelijkheid mij koud gelaten heeft. Mijnheer Biedermann, die geërgerd in zijn krant leest dat er zoveel branden gesticht

worden, krijgt bezoek van een worstelaar in ruste, die hem om onderdak vraagt. Biedermann durft hem niet de deur te wijzen en huisvest de man op zolder, waar hij al gauw met behulp van een Mefisto-achtige kellner een reeks vaten benzine opslaat! Biedermann denkt er even over de politie te waarschuwen, maar heeft zelf te veel boter op het hoofd om daartoe over te gaan. Hij probeert zijn gasten te paaien met een feestelijke maaltijd en om te tonen, dat hij hen vertrouwt, geeft hij hun tenslotte zelf de lucifers, die zij nodig hebben... Onder het angstwekkend gehuil van de sirenes eindigt het stuk, waarin het koor gevormd wordt door een ploeg brandweerlieden. De Haagsche Comedie heeft er onder regie van Joris Diels een uitstekende voorstelling van gegeven, waarin Bob de Lange een prachtige figuur maakte van het opgejaagde mannetje Biedermann en Albert van Dalsum de sluwe dommekracht van een worstelaar was. Aan de vertoning lag het werkelijk niet. Maar het stuk van Frisch, die onmiskenbaar kijk heeft op toneel, is althans voor mijn smaak te veel een in elkaar geknutseld bedenkensel gebleven om werkelijk te pakken. Een „moraliteit zonder moraal” heeft hij zijn stuk genoemd, en dat is juist: men kan op grond van wat er in dit stuk gebeurt onmogelijk komen tot een betere aanpak van de problemen, die Frisch met zijn doorzichtige symboliek aan de orde stelt. En van een aangrijpend appél aan ons verantwoordelijkheidsgevoel is dan ook geen sprake.

Auteur ontmaskerd

„Hier met de poet” zal mij niet veel commentaar ontlokken. Ik heb indertijd mijn bezwaren tegen „Het ei” duidelijk genoeg uiteengezet, en er zijn lezers van M. en W. geweest, die mij aan het

Toneelpraatje

verstand hebben trachten te brengen, dat ik het helemaal mis had: de schrijver Felicien Maccean zou wel degelijk een eerlijke poging gedaan hebben de menselijke huichelarij aan de kaak te stellen. Helaas, dit nieuwe stuk onthult, hoever men met deze nobele interpretatie de plank mis sloeg. Dit handig in elkaar gezette, maar laffe „blijspel” speculeert schaamteloos op een publiek, dat op de goedkoopste manier wil worden ingeleid in wat kamertjeszonde, en ontmaskert alleen de auteur, die met zijn titel als motto precies hetzelfde doet als zijn heldin: zich prostitueren. De voorstelling eiste veel van Ank van der Moer en Kitty Jansen. De laatste behield net iets te veel distinctie om helemaal geloofwaardig te zijn, de eerste had daarvan geen last, maar was, waar zij ontroeren moest, toch alleen maar larmoyant. De Nederlandse Comedie zal er – en dat is pijnlijk – wel heel veel mee verdienen.

Het is hachelijk de beide Nobelprijswinnaars O'Neill en Eliot als toneelschrijvers in één adem te noemen: Eliot is eigenlijk een kind in de toneelschrijfkunst, maar weet ons ondanks zijn handigheid te treffen en soms te ontroeren, omdat hij een man is, die werkelijk iets te zeggen heeft, O'Neill daarentegen, zoon van een acteur, kent het toneel door en door, en als men zich bijv. afvraagt, waarom hij in dit laatste stuk de merkwaardige scène van mevrouw Hasford eigenlijk heeft ingelast, dan zal men de reden wel voornamelijk moeten zoeken in het feit, dat hij zijn hoofdpersoon de tijd moest geven zich in zijn schitterende uniform te steken! Wat beide auteurs in deze stukken gemeen hebben, is een povere held, die voor zichzelf en de wereld een rol speelt, totdat het masker hem wordt afgetrokken. Bij Eliot is dit „de staatsman van verdienste”, die op het eind van zijn leven tot de bekentenis wordt gebracht, dat hij niet de hoge, onkreukbare figuur is geweest, die hij heeft gespeeld en dat zijn leven op een leugen was gebouwd.

Maar juist deze bekentenis en de moed om de waarheid omtrent de mens achter het masker onder de ogen te zien, verleent hem als het ware een nieuwe waardigheid, waarmee hij dan de dood ingaat. Men kan zowel tegen het stuk als tegen de opvoering door Theater bezwaren inbrengen: het begin met het houterige gesprek tussen de toegewijde dochter van de staatsman en het jonge parlementslid, die van haar houdt, is van een haast ontwapenende onhandigheid, en hier blijken Eliots verzen bepaald niet een geschikt medium voor een natuurlijke conversatie; veel erger is het slepende slot, dat ons bedenkelijk dicht bij de Morele Herbewapening brengt. De regie van Elise Homans wist deze gebreken niet weg te werken, en Richard Flink was voor mijn smaak te trekkebekkerig om ons in de althans uiterlijke voornaamheid van deze staatsman te doen geloven. Maar ook als men al deze bezwaren het volle pond wil geven, dan blijft er toch nog meer dan genoeg te waarderen over. Hans Tiemeyer was prachtig als de jeugdvriend, die een louche zakenman in grote stijl geworden is, en Elly van Stekelenburg gaf boeiend gestalte aan het liefje dat hij terwille van zijn carrière in de steek gelaten heeft. Anne Marie Heyligers was heel mooi als de liefheb-bende dochter en Maxim Hamel overtuigde als het zoontje dat niet deugen wil. Alles bij elkaar een goede voorstelling van een belangwekkend stuk.

Drie karakters

Drie boeiende mensen heeft O'Neill in zijn laatste stuk „A touch of the poet” voor ons ten tonele gebracht, en het is de grote verdienste

Vervolg op pag. 7

Scène uit „Een staatsman van verdienste”

IK denk er ZO over

Faalt de (Amsterdamse) politie?

In „Kritisch Allerlei” in „Mens en Wereld” van 26 september sluit de redactie zich aan bij de N.R.Cr., welk blad van oordeel is, dat in haar optreden jegens de „nozemers” de Amsterdamse politie tekort geschoten is in haar taak. Zij, de politie, had geen gebruik mogen maken van de wapenstok en zeer zeker had zij geen „onschuldige” burgers mogen treffen.

De redactie van „Mens en Wereld” drukt zich nogal kras uit, wanneer zij, in de aanhef van haar beschouwing zegt „Amsterdam heeft een politiekorps, dat niet voor zijn taak – het handhaven der openbare orde – berekend is”.

Daar is geen woord Frans bij, het laat geen ruimte voor twijfel. Wat in beginsel niet anders dan hogelijk gewaardeerd moet worden. Te vaak toch treft men in de dagbladen van die halve waarheden aan, speciaal in de koppen. Welke koppen niet precies, nochtans zonder leugenachtig te zijn, de inhoud van het desbetreffende bericht dekken. En dan te bedenken, dat velen, in onze gejaagde tijd, volstaan met de koppen... Kritisch lezen is er niet meer bij, als u begrijpt, wat ik bedoel.

Maar keren we terug tot de (Amsterdamse) politie. Dat tussen haakjes is niet zonder bedoeling, want de gummistok beperkt zich niet tot de hoofdstad. Dit moge hieruit blijken, dat zaterdagavond 26 september j.l. te *Bergen op Zoom*, met een goedmoedige Brabantse bevolking – al een beetje Vlaams afgestemd – de politie met de wapenstok heeft moeten optreden tegen een stelletje nozems, jongens van 15 tot 19 jaar, die een agent van politie mishandelden.

De agent, die z'n wapenstok aanvankelijk niet getrokken had, kreeg zulke verwondingen, door slagen op het hoofd, dat hij naar het ziekenhuis moest worden vervoerd en daar werd opgenomen.

In de Amsterdamse Kalverstraat gebeurde iets dergelijks. Daar werd een agent van politie door een jongen op de nek gesprongen. De politie gebruikte toen z'n stok.

Faalde hij daardoor en daarom in het handhaven van de openbare orde?

Of had hij zich in het Burgerziekenhuis moe-

ten laten slaan – dat was immers dichtbij – zoals met die Bergen op Zoomse politiemannet het geval was?

Die vraag stelt m.i. het „falen” wel in een bijzonder helder licht. Heus, een politie, die tegenover jeugdige dwazen en verdwaasden van haar wapenstok gebruik maakt, faalt niet. Laten we in vredesnaam geen verkeerd medelijden gaan koesteren.

Te veel wordt in onze tijd „verklaard”, psychologisch verklaard vooral. De rechtbankverslagen leveren te dien opzichte zeer leerzame lectuur. We verklaren alles „psychologisch”. Spanningen, milieu, enz. Verantwoordelijkheid, ho maar.

Geenszins willen we ontkennen, dat milieu, verwaarlozing van de jeugd, liefdeloosheid in het gezin, dat geen „gezin” is, een grote rol spelen. Evenzo de tegenwoordige samenleving, met de herinneringen aan de jongste wereldoorlog, de film, de radio en de televisie, een grote rol spelen bij de verwildering van een deel van onze jeugd.

Maar die verwildering rechtvaardigt niet het optreden van nozems – noch een zekere verontschuldiging – dat *elk verantwoordelijkheidsbesef mist*.

Dat daartegen hard wordt opgetreden, ligt voor de hand en is noodzakelijk. De betrokken jongelui zijn voor andere argumenten niet vatbaar.

S.v.p. geen langdradige redeneringen. Daar
voelen ze niets voor.

Dat de (Amsterdamse) onderwereld er, zonder de wapenstok, de wind onder heeft, ligt voor de hand. Die heeft wel andere, gevoeliger middelen dan de wapenstok. De onderwereld redeneert niet, maar slaat toe.

Met het publiek, dat ook een klap oploopt, behoeft men allerminst medelijden te hebben. Aan dat „nozemiekje" zijn bepaalde risico's verbonden. Wie dat risico niet op wil lopen, blijve thuis. Dat is trouwens goed voor de nozems, die door publieke belangstelling maar gestijfd worden in hun dwaasheden en voor de openbare orde.

„Zachte heelmeeesters maken stinkende won-

dochter is om nu deze zelfvernederig ook ondragelijk te vinden.

En naast deze fantast staat de ontroerende figuur van zijn vrouw, die haar liefde voor de man, die eens met haar heeft „moeten“ trouwen, ondanks alles ongerept heeft weten te bewaren. En tussen hen in hun dochter, die heel goed woord heeft voor de komediant die haar vader is, haar moeder verwijt dat ze zich als voetveeg laat gebruiken, maar dan zelf het wonder van de liefde beleeft.

Bob de Lange, die de rol van Cornelius Medoody van Laseur heeft overgenomen, heeft opnieuw een overtuigend bewijs geleverd van zijn groot talent. Hij weet de figuur, die heel gemakkelijk al te antipathiek wordt, een rest van noblesse mee te geven, en ook de overgang in het laatste bedrijf geloofwaardig te maken. Een formidabele prestatie. Annet Nieuwenhuizen heeft de dochter prachtig gespeeld, ontroerend vooral, wanneer zij in stille verrukking nadroomt over wat haar liefde van haar gemaakt heeft. En tenslotte Ida Wasserman. Wat zij weer van deze veelelfde sloof maakt, is boven alle lof verneeven. Het zou voor mij althans niet moeilijk zijn uit te maken, aan wie de veelbesproken Theo Mann-Bouwmeester-rol rechtens toekomt!

Libbe van der Wal

den." Men behoeft nog geen „Gestapo" te zijn om in de onderhavige kwestie in het bijzonder de juistheid van dat spreekwoord te erkennen.

Zandvoort · *Rugaart*

De nozemactiviteiten op de Amsterdamse Dam
behoren – gelukkig – alweer tot het verleden.
Dat is echter naar onze mening niet zozeer dank
zij, maar eerder ondanks het optreden van de
politie het geval. Wij zullen de laatste zijn om te
beweren, dat die lanterfantende nietsnuten
niet stevig mogen worden aangepakt – de N.R.C.
noch wij schreven, dat de politie nooit van haar
gummistok gebruik zou mogen maken! –, wij
maakten slechts bezwaar tegen de wijze waarop
het hoofdstedelijk politiekorps de relletjes vaak
zelf scheen uit te lokken, of zich in ieder geval
liet provoceren. Dat volwassen „nozemkijkers”
rake klappen oplepen, is begrijpelijk en het
risico van dit stompzinnig vermaak; dat echter
nietsvermoedende voorbijgangers door de politie
werden afgetuigd – zie het ingezonden stuk dat
Het Parool destijds publiceerde – gaf ons het
woord Gestapomethoden in de mond. De – be-
paald ook niet zachtzinnige – Rotterdamse aan-
pak was ons liever.

Maar laten we blij zijn, dat het verschijnsel zo snel van onze straten is verdwenen, en laten we vooral oppassen niet alle straatschenderij aan nozems, laat staan aan „die jeugd van tegenwoordig" toe te schrijven.

Red. Kritisch Allerlei

Lezingen voor de radio

22 nov., 9.45 uur (VARA): Prof. Dr. G. Stui-
veling: Uit humanistisch oogpunt.

29 nov., 9.45 uur (VARA) – Dra. H. O. H. van Lessen-Douwes Dekker: „Schiller, zoeker naar vrijheid en waarheid”.

1 dec. (AVRO) – Hella Haasse:
„De verantwoordelijkheid van de mens als kunstenaar”.

6 dec., 9.45 uur (VARA) – Dr. J. P. van Praag:
„Bunsels vangen”.

13 dec., 9.45 uur (VARA) – Mr. S. Pragano:
„Het Humanisme van Zamenhof”.

20 dec., 9.45 uur (VARA) – Prof. Dr. G. Stuiveling: „Uit Humanistisch oogpunt”.

27 dec., 9.45 uur (VARA) – Dr. J. C. Brandt
Corstius: „40.000 km liefde”.

U kunt zich op de wekelijks verschijnende teksten van de lezingen abonneren door overschrijving van f 4,- per jaar op giro no. 58 t.n.v. de Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Voor leden van de luisterkring f 3,- per jaar. Losse nummers f 0,25.

Mens en Wereld

verschijnt om de veertien dagen

Hoofdredacteur: P. W. van der Vliet
Redactiesecretaris:
H. P. Danz, Schieweg 87c, Rotterdam 4,
telefoon 80641

Administratie, abonnementen en advertenties:
Oudegracht 152, Utrecht,
 telefoon 10163; postgiro 304960 t.n.v.
 Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag
Kleine advertenties f 0,20 per woord

Abonnementsprijs voor leden van het Humanistisch Verbond f 5,— per jaar, voor niet-leden f 7,50, buitenland f 8,—; losse nummers f 0,30.

Gevraagd: Een huishoudster tot 45 jr. bij man met 2 kinderen, meisje 14 jr., jongen 19 jr., is in mil. dienst.
De heer I. G. de Deugd, Adm. de Ruyterweg 64, Dordrecht.

Prima rijpe, onverhitte honing, 2½ kg à f 9,25, 6 kg à f 20,—, incl. emmertje en franco huis.
Atze Dijkstra, imker, Appelscha (Fr.).

Alleenstaande opgewekte dame zoekt te Alkmaar ongemeubileerde kamer met stookgel., zonzijde, bill. prijs, bij mens(en), niet onder 55 jr., vanaf plm. 15 dec.
Brieven onder no. nov. 3 bureau van dit blad.

Dame, 70 jr., actief, biedt aan dame of heer zelfde leeftijd samenwonen aan in kl. bungalow op Veluwe.
Brieven onder nr. nov. 4 bureau van dit blad.

Welke gesitueerde heer, humanist, m.l., middest., wenst inwoning bij dame zelfde omstandigheden. Gezellige omgang, vrije kamer.
Brieven onder nr. nov. 5 bureau van dit blad.

Kerstfeest op de Ark

In de week van 24 december t/m 30 december wordt er een kerstkamp gehouden in „De Ark”.

De prijs bedraagt f 42,—. Aanvang donderdag 24 december 18.00 uur (met diner) t/m woensdag 30 december (na de lunch).

Ook is het mogelijk in te schrijven voor de periode van 24 december 18.00 uur t/m zondag 27 december (na diner). Prijs f 22,—.

Aanmelding „De Ark” - Belvédèrelaan 14, Nunspeet. Tel. 03412-2404.

Heden verscheen de nieuwe brochure „De dag ligt nog voor ons”, een schets van een humanistisch wereldbeeld door Dr. J. P. van Praag.

Deze brochure, welke 6 lezingen bevat, die gezamenlijk één geheel vormen, werden voor de radio uitgesproken.

U zult uzelf, maar ook uw vrienden er een groot genoegen mee doen.

Uitgave Humanistisch Verbond, Utrecht. Prijs f 0,35, giro 304960.

VREDESACTIE

Radicaal Pacifistisch Maandblad

onder redactie van Dr. W. J. JONG en H. KUYSTEN

Administratie-adres: Postbus 246, Rotterdam

Postgiro 445129 • Abonnementsprijs f 5,— per jaar

Niet alleen de kerkelijken hebben hun wezenverzorging.

De Weezenkas

Vereniging tot opvoeding en verzorging op humanistische grondslag neemt op zich de verzorging van de wezen der buitenkerkelijken

Sluit U daarom aan bij deze vereniging

Inlichtingen omtrent lidmaatschap bij de Secretaris: J. de Leeuw, Herengracht 62, Amsterdam-C.

Ook de buitenkerkelijke leden van de Partij van de Arbeid hebben een organisatorisch centrum nodig

DE HUMANISTISCHE WERKGEMEENSCHAP is dit centrum!

Het orgaan van de H.W.G. is het maandblad

„VERNIEUWING”

onder redactie van Karel Timmerman

Abonnementsprijs f 1,20 per jaar

Een proefnummer wordt U gaarne toegezonden door het Secretariaat Haagweg 210 - Leiden

GEESTELIJKE VRIJHEID

houdt ook in:

VRIJE KEUZE

tussen

CREMEREN en BEGRAVEN

Wilt U meer weten over CREMATIE en wat daarmee samenhangt, wendt

U dan tot de

VERENIGING VOOR FACULTATIEVE CREMATIE

Riouwstraat 186 — 's-Gravenhage

Kalender 1960

Heden verscheen de praktische en mooie H.V. Kalender voor het jaar 1960.

Deze kalender is voor de prijs van f 2,50 per stuk verkrijgbaar bij

Het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht - Postgiro 304960.

REKENSCHAP

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT voor wetenschap en cultuur, wil een blad zijn voor de verdieping van de humanistische overtuiging

Redactie: Prof. Dr. H. Freudenthal, F. P. Huygens, Dr. B. W. Schaper, Prof. Dr. G. Stuiveling en Prof. Dr. Libbe van der Wal.

Abonnementsprijs: f 7.50 per jaar (voor donateurs en contribuanten van Socrates en voor studenten f 6.— per jaar).

Het abonnement kan ieder kwartaal ingaan.

Zij, die zich nu abonneren voor 1960 door overschrijving van f 7,50 resp. f 6,— op postrekening 58 22 93 t.n.v. „Humanistische Stichting Socrates” ontvangen alle nog in 1959 verschijnende nummers gratis. Op strookje te vermelden „Nieuw abonné 1960”.

HUMANISTISCHE STICHTING SOCRATES

Oudegracht 152, Utrecht